

ข้อพิพาทเกี่ยวกับครอบครัวโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษาเฉพาะกรณีศาลเยาวชน และครอบครัว จังหวัดสมุทรสงคราม*

The Process of Mediation of Family Conflict by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Samut Songkram Youth and Family Court

¹ประภาวัลย์ บุญญานภาพันธุ์ และ อุดลย์ ชันทอง

¹Praphawal Bunyanapapan, and Adul Khunthong

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Prapha.b@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาบริบทการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภาพปัญหา สาเหตุ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกี่ยวกับคดีครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม 2) เพื่อศึกษา การพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกี่ยวกับ ครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด สมุทรสงครามตามหลักพุทธสันติวิธี และ 3) นำเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกี่ยวกับครอบครัว ตามหลักพุทธสันติวิธีของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จากการ สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน แล้วสรุปข้อมูลโดยการวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัญหา สาเหตุ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกี่ยวกับคดีครอบครัวของศาล เยาวชนและครอบครัว คือ คุณสมบัติของผู้ประนีประนอม คู่ความไม่กล้าเปิดเผยข้อมูล ทัศนคติ ความ บุคลากร ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานไกล่เกลี่ย การประชาสัมพันธ์ในการให้ความรู้ด้านการไกล่เกลี่ย 2) การพัฒนา กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกี่ยวกับครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงครามตามหลัก พุทธสันติวิธี คือการนำหลักธรรม สาราณียธรรม 6 มาประยุกต์ในการแก้ไขปัญหาเพื่อนำไปสู่การระงับข้อพิพาท ประกอบด้วย 1) เมตตาการุณยธรรม 2) เมตตาวิจิตรธรรม 3) เมตตาโมกขธรรม 4) สาธารณโภคี 5) สีสสามัญญตา 6) ทิฏฐิสามัญญตา 3) กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกี่ยวกับครอบครัวตามหลักพุทธสันติวิธีของศาลเยาวชน และครอบครัวจังหวัดสมุทรสงครามตามหลักสาราณียธรรม 6 ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 เตรียม ความพร้อม ขั้นตอนที่ 2 การเปิดเผยปัญหาและความคิดเห็น ขั้นตอนที่ 3 เสนอแนวทางแก้ไขปัญหา ขั้นตอนที่ 4 เชื่อมโยงแผนการแก้ไขปัญหให้เป็นไปอย่างรอบคอบ

คำสำคัญ: กระบวนการไกล่เกลี่ย; ข้อพิพาท; พุทธสันติ; ศาลเยาวชนและครอบครัว

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the context of dispute mediation, problems, and causes of family dispute mediation at Samut Songkhram Juvenile and Family Court; 2) to explore the development of mediation process for family disputes at Samut Songkhram Juvenile and Family Court by using Buddhist peaceful means; and 3) to present the mediation process for family disputes at Samut Songkhram Juvenile and Family Court by using Buddhist peaceful means. The study employed a qualitative research method with data being collected via in-depth interviews and focus group discussions with experts. The obtained data were analyzed by content analysis.

From the study, the following results are found: 1) Problems of family dispute mediation at Samut Songkhram Juvenile and Family Court include qualities of mediators for family cases and poor public relations; 2) The development of mediation process for family disputes at Samut Songkhram Juvenile and Family Court by Buddhist peaceful means includes the application of *Sārāṇīyadhamma* (6 states of conciliation), which includes (1) *Mettākāyakamma* (to be amiable in deed, openly and in private), (2) *Mettāvacīkamma* (to be amiable in word, openly and in private), (3) *Mettāmanokamma* (to be amiable in thought, openly and in private), (4) *Sādhāraṇabhogitā* (to share any lawful gains with virtuous fellows), (5) *Sīlasāmaññatā* (to keep without blemish the rules of conduct along with one's fellows, openly and in private), and (6) *Diṭṭhisāmaññatā* (to be endowed with right views along with one's fellows, openly and in private); and 3) Mediation process of family disputes at Samut Songkhram Juvenile and Family Court based on *Sārāṇīyadhamma* consists of 4 stages, including (1) the 1st stage involves preparation based on *Sārāṇīyadhamma*, (2) the 2nd stage involves disclosing of problems and opinions based on *Sārāṇīyadhamma*, (3) the 3rd stage involves proposing problem-solving approaches based on *Sārāṇīyadhamma*, and (4) the 4th stage involves the careful linking of problem-solving plans based on *Sārāṇīyadhamma*.

Keywords: Mediation Process; Disputes; Buddhist Peace; Juvenile and Family Court

บทนำ

สถาบันครอบครัวจะเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดแต่คงปฏิเสธไม่ได้ว่าสถาบันครอบครัวถือเป็นสถาบันที่มีความสำคัญเป็นลำดับต้นๆ เป็นสถานที่บ่มเพาะความเจริญงอกงามหรือความเสื่อมถอยทั้งทางร่างกายและจิตใจของสมาชิกในสังคมตั้งแต่เริ่มแรก ดังนั้นสถาบันครอบครัวจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะแหล่งผลิตสมาชิกเข้าสู่สังคมสมาชิกในสังคมจะมีคุณภาพอย่างไร ขึ้นอยู่กับครอบครัวเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามท่ามกลางของความเจริญก้าวหน้าของสังคมปัจจุบันได้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างรวดเร็ว ทำให้ลักษณะโครงสร้างของครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ความผูกพันใกล้ชิดระหว่างสมาชิกในครอบครัวลดน้อยลง พ่อแม่ไม่มีเวลาสนทนากับลูก คนแก่กับหลานมีช่องว่างระหว่างวัยไม่สามารถจะเข้าใจความต้องการของกันและกันได้ ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัวซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย เช่น ปัญหาการติดยาเสพติด อาชญากรรม ไปจนถึงครอบครัว

แตกแยก ปัญหาความขัดแย้งของบุคคลในครอบครัวระหว่างภรรยากับสามี หรือระหว่างบิดามารดากับบุตร ล้วน มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อการกระทำและสิทธิประโยชน์ของเด็กและเยาวชนเช่นเดียวกัน มีความเกี่ยวข้องกันอย่างแยกไม่ออก

คดีเกี่ยวกับครอบครัวเป็นคดีที่มีปัญหาละเอียดอ่อน เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับคดีเด็กและเยาวชนได้รับการพิจารณาในศาลที่มีวิธีพิจารณาเป็นพิเศษแตกต่างจากคดีธรรมดา โดยจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้นแทนศาลคดีเด็กและเยาวชน โดยเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยเกิดขึ้นเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 เพื่อปรับปรุงคุณภาพและเสริมสร้างค่านิยมทางจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของเด็กและเยาวชน ตลอดจนลดปัญหาความแตกแยกของครอบครัวและปัญหาเด็กและเยาวชนที่เกิดจากครอบครัวไม่ปกติสุข กำหนดวิธีการพิเศษที่จะช่วยเหลือ และคุ้มครองสถานภาพของการสมรส สามีภรรยาและบุตรได้อย่างเต็มที่ กล่าวคือ ในการพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัว ศาลเยาวชนและครอบครัวจะต้องพยายามไกล่เกลี่ยให้คู่ความในคดี ซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกันสามารถตกลงประนีประนอมกันได้ โดยกลับมาใช้ชีวิตสมรสร่วมกันต่อไป โดยถือหลักความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันเป็นสำคัญ และหากไม่สามารถปรองดองกันได้ก็ต้องพยายามทำให้เกิดความเสียหายต่อสวัสดิภาพของบุตรผู้เยาว์ให้น้อยที่สุด โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของบุตรผู้เยาว์เป็นสำคัญ (Tajai, 2016) โดยมีผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวเป็นคนกลาง ซึ่งในข้อ 31 แห่งข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและการรายงานผลการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว พ.ศ. 2554 กำหนดให้กระบวนการไกล่เกลี่ยให้ดำเนินการเป็นการลับและไม่ให้มีการบันทึกรายละเอียดของการไกล่เกลี่ยไว้ เว้นแต่คู่ความจะตกลงกัน และมาตรา 148 วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2554 ได้กำหนดให้หลักเกณฑ์ วิธีการไกล่เกลี่ยและการรายงานผลเป็นไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา (Mahathalaeng, 2022)

การจัดการความขัดแย้งด้วยแนวทางสันติวิธี แบ่งได้หลายแนวทาง เช่น การฟ้องร้องดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรม การชุมนุมเรียกร้องเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของตนเอง การสานเสวนาซึ่งเป็นการมารับฟังและพูดคุยกันเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน การเจรจาไกล่เกลี่ยเพื่อหาข้อตกลงร่วมกัน การไกล่เกลี่ยโดยคนกลางโดยมีคนกลางเข้ามาช่วยกำกับกระบวนการที่เหมาะสมเพื่อนำไปสู่ข้อตกลงที่พึงพอใจร่วมกันระหว่างคู่กรณี (Pratheuangrattana, 2019) สันติวิธี คือมุมมองในการจัดการกับความขัดแย้งที่ยึดมั่นในวิถีแห่งสันติ โดยปฏิเสธวิธีการใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบ ซึ่งรวมถึงการไม่ตอบโต้อีกฝ่ายโดยใช้ความรุนแรง แม้ว่าจะถูกกระทำด้วยความรุนแรง แม้ว่าจะถูกกระทำด้วยความรุนแรงก็ตาม สันติวิธีไม่ใช่ความเฉื่อยชา หรือการอยู่เฉยๆ โดยไม่ทำอะไร แต่เป็นการกระทำที่ไม่ใช้ความรุนแรง เพื่อรับมือกับความขัดแย้งที่เผชิญอยู่ แต่สันติวิธีเป็นวิธีที่เราจะอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขและมีความสุข แนวทางการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งโดยสันติวิธีสามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่ การเจรจาต่อรอง การไกล่เกลี่ย และการระงับความขัดแย้ง 1) การเจรจาต่อรอง คือ กระบวนการที่สองคนหรือมากกว่าสองคน เจรจาแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน ซึ่งอาจเป็นวัตถุประสงค์ของหรือบริการก็ได้ โดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องพยายามหาข้อยุติที่ยอมรับร่วมกัน การเจรจาต่อรองจึงเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง 2) การไกล่เกลี่ย คือกระบวนการยุติธรรมหรือระงับข้อพิพาท หรือความขัดแย้งด้วยความตกลงยินยอมของคู่ความเอง โดยที่มีบุคคลที่สามมาเป็นคนกลางคอยช่วยเหลือแนะนำ เสนอแนะหาทางออกในการยุติหรือระงับข้อพิพาทให้คู่ความต่อรองกันได้สำเร็จ (Selaphumpittayakom School, 2022)

การใกล้เคียงตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมเป็นจำนวนมากที่เกี่ยวข้อง แต่ในที่นี้เลือกหลักธรรมที่เกี่ยวข้องที่เอื้อต่อกระบวนการใกล้เคียง ได้แก่ หลักสาราณียธรรม 6 โดยนำหลักธรรมดังกล่าวมาสังเคราะห์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใกล้เคียง ประกอบด้วย เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญในการจัดการความขัดแย้ง เพราะเป็นหลักธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความระลึกถึงกัน การปฏิบัติต่อกันอย่างเหมาะสม มีความเคารพในสิทธิและเงื่อนไขข้อจำกัดของกันและกัน การหาข้อสรุปในทิศทางที่เกื้อกูลต่อข้อจำกัดและเงื่อนไขของแต่ละคน การปล่อยวางทิฐิไม่ทะเลาะกัน การสร้างความสมัคปรองดองสามัคคีการก้าวไปพร้อมกันอย่างเป็นเอกภาพ หลักธรรมประกอบด้วย 1) เมตตาภยกรรม 2) เมตตาจริกรรม 3) เมตตาโมกรรม 4) สาธารณโภคี หรืออปปปฏิวัตตโภคี 5) สีสสามัญญตา 6) ทิฐีสสามัญญตา หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการใกล้เคียงนี้คือความเมตตา ทั้งคิดดีพูดดีและทำดี (Pratheuangrattana, 2019)

ดังนั้น กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทเกี่ยวกับคดีครอบครัว จึงจำเป็นต้องมีการจัดการความขัดแย้งนั้นๆ ด้วยวิธีการที่ปราศจากความรุนแรง หรือที่เรียกว่า สันติวิธี การใช้แนวทางสันติวิธีสามารถนำไปสู่สันติภาพได้ จึงจำเป็นต้องเข้าใจเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ วิธีการ และสันติวิธี สำหรับการเสริมสร้างความผูกพันต่อกันเพราะสามารถนำไปปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลเพื่อจะได้เป็นข้อมูลและแนวทางในการเสนอแก้ไขปรับปรุงกระบวนการการใกล้เคียงข้อพิพาทเกี่ยวกับคดีครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม ให้มีความเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทการใกล้เคียงคดีพิพาท สภาพปัญหา สาเหตุ การใกล้เคียงข้อพิพาทเกี่ยวกับคดีครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อศึกษาการพัฒนากระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทเกี่ยวกับ ครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงครามตามหลักพุทธสันติวิธี
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทเกี่ยวกับครอบครัวตามหลักพุทธสันติวิธีของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม

วิธีดำเนินการวิจัย

กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทเกี่ยวกับครอบครัวโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษาเฉพาะกรณีศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภาคสนาม เพื่อศึกษาซึ่งมีขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหา เอกสาร แนวคิดทฤษฎี ได้ทำการศึกษาเอกสาร ตำราวิชาการ บทความ หนังสือ วารสาร สื่อออนไลน์ เกี่ยวกับกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทเกี่ยวกับครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัว และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากของไทยและของต่างประเทศ เพื่อศึกษาแนวทางการใกล้เคียงข้อพิพาทเกี่ยวกับคดีครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัว

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม การกำหนดเครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่จริง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ชัดเจนตรงตามกรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยได้มีการกำหนดไว้ โดยในกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ชัดเจน ครบถ้วนตามประเด็นที่ศึกษา นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนาและพุทธสันติวิธี ผู้ทรงคุณวุฒิด้านข้อกฎหมายเกี่ยวกับการใกล้เคียงข้อพิพาท ประจำศาลยุติธรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวิธี/การจัดการความขัดแย้ง/การใกล้เคียงข้อพิพาท จำนวน

8 รูป/คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) แล้วพัฒนากระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทเกี่ยวกับครอบครัวตามหลักพุทธสันติวิธี โดยการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับคณะผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) ได้แก่ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนาและพุทธสันติวิธี 2) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านข้อกฎหมายเกี่ยวกับการใกล้เคียงข้อพิพาท ประจำศาลยุติธรรม 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวิธี/การจัดการความขัดแย้ง/การใกล้เคียงข้อพิพาท และ 4) ผู้เชี่ยวชาญด้านการใกล้เคียงข้อพิพาท

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการวิจัย ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 8 รูป/คน มีกรอบแนวทางของคำถาม แต่จะให้ผู้ตอบคำถามสามารถตอบอย่างอิสระ โดยเน้นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบไม่รู้สึกรู้ถูกขึ้น และสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างกว้างขวาง

1) การสัมภาษณ์ (In-depth Interviews) ใช้การสัมภาษณ์มีแนวคำถามหลักสำหรับการสัมภาษณ์เป็นวิธีการหลักสำหรับการรวบรวมข้อมูลซึ่งเกิดจากการดำเนินการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้กำหนดแนวประเด็นการสัมภาษณ์แบบกว้างๆ โดยมีพื้นฐาน จากทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาเป็นแนวคำถามสำหรับการเก็บข้อมูล โดยครอบคลุมประเด็นกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทเกี่ยวกับคดีครอบครัวโดยพุทธสันติวิธี

2) การจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อนำร่างกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธีของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม มาพิจารณาโดยอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจง ซึ่งกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้ ๑) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการใกล้เคียงข้อพิพาท ๒) เป็นผู้มีบทบาทและหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการใกล้เคียงข้อพิพาท หรือ ๓) เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใกล้เคียงข้อพิพาท

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล ศึกษาค้นคว้า เอกสาร แนวคิดทฤษฎี ได้ทำการศึกษาเอกสาร ตำรา วิชาการ บทความ หนังสือ วารสาร สื่อออนไลน์ เกี่ยวกับกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทเกี่ยวกับครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัว และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากของไทยและของต่างประเทศ ควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกเป็นการลงพื้นที่วิจัยภาคสนามเพื่อการค้นคว้าประเด็นตามข้อคำถามของผู้ที่ให้ข้อมูลที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทเกี่ยวกับครอบครัวโดยพุทธสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาจัดทำเป็นระบบ เพื่อเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูลดังกล่าวโดยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถประมวลได้เป็นขั้นตอนหลักของการวิจัย ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนที่สำคัญ โดยสามารถอธิบายขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลในเบื้องต้น ดังต่อไปนี้ 1) ศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทเกี่ยวกับครอบครัวโดยพุทธสันติวิธี: กรณีของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม 2) กำหนดกรอบแนวคิด ขอบเขต ของการสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมเนื้อหาการวิจัย 3) สร้างแบบสัมภาษณ์ ตามกรอบแนวคิดที่กำหนด 4) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบประเด็นการสัมภาษณ์ ว่าครอบคลุมหรือไม่ และปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ขึ้นตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา 5) นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อดูความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์ 6) ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ก่อนนำไปสัมภาษณ์

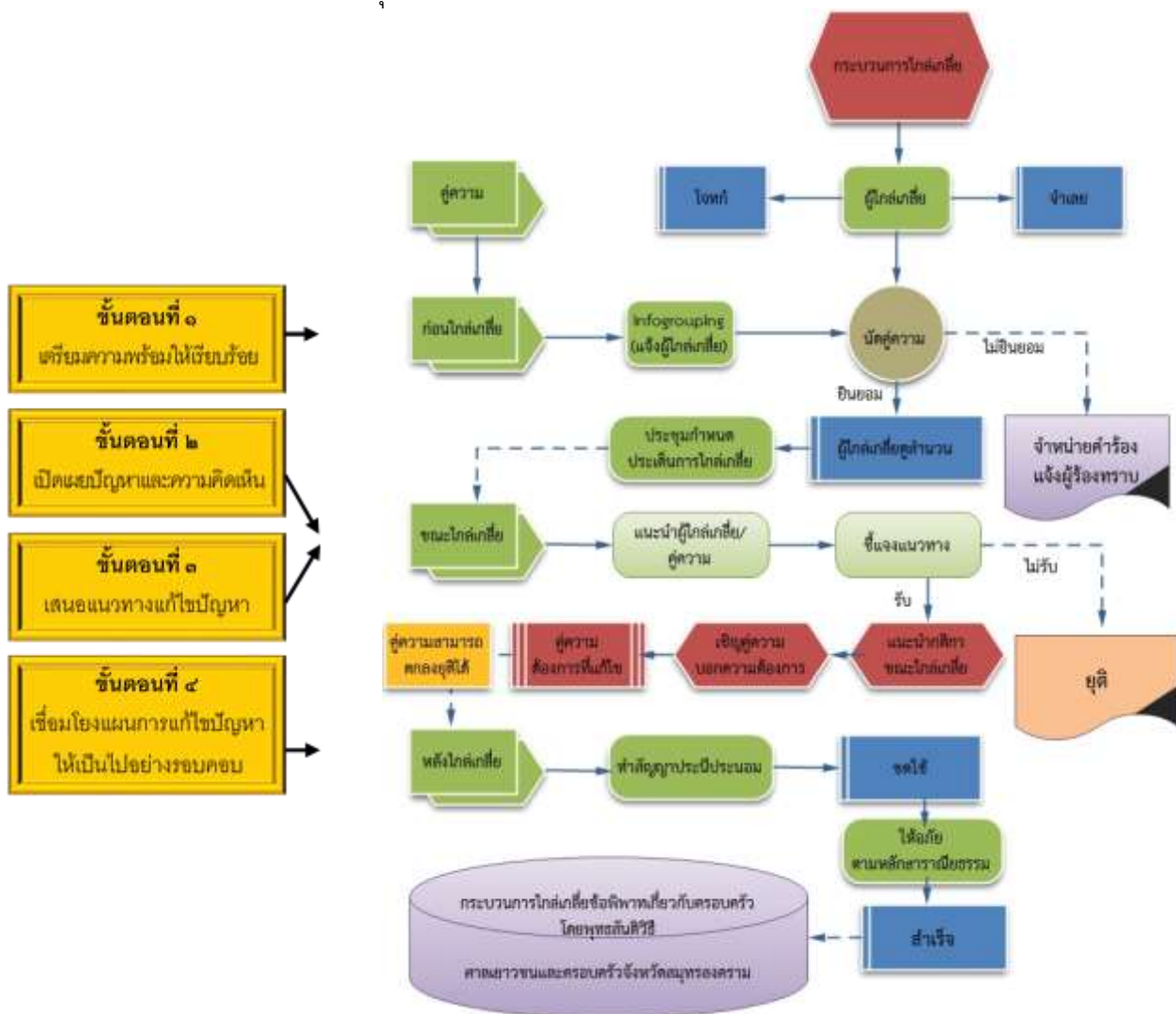
ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาบริบทการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภาพปัญหา สาเหตุ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกี่ยวกับคดีครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า บริบทการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภาพปัญหา สาเหตุ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกี่ยวกับคดีครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัย พบว่า ประเด็นปัญหา สาเหตุ ประกอบด้วย 1) ปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวที่เหมาะสมในการทำหน้าที่คนกลางช่วยเหลือแนะนำคู่พิพาทในการเจรจาข้อยุติในการแสวงหาทางออกร่วมกัน 2) ปัญหาที่คู่ความไม่กล้าเปิดเผยข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการไกล่เกลี่ย 3) ปัญหาเกี่ยวกับทนายความทนายความเพราะเป็นบุคคลสำคัญต่อการเกลี้ยกล่อมให้คู่ความยอมเข้าระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือจะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีแบบปกติ 4) ปัญหาข้อขัดข้องที่เกิดจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานไกล่เกลี่ยปัจจุบันค่อนข้างประสบปัญหา เนื่องจากเจ้าหน้าที่เข้ามาทำงานชั่วคราวเท่านั้น เมื่อเจ้าหน้าที่มีทักษะมากพอควรแล้ว ก็จะโยกย้ายเปลี่ยนงาน หรือได้งานทำที่ดีกว่า ในขณะที่เดียวกันตัวระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเองก็จำเป็นต้องเอื้ออำนวยและสร้างแรงจูงใจให้กับเจ้าหน้าที่ด้วย 5) ปัญหาการประชาสัมพันธ์ในการให้ความรู้ด้านการไกล่เกลี่ยให้แก่คู่กรณีและประชาชนรับทราบ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาการพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกี่ยวกับ ครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงครามตามหลักพุทธสันติวิธี ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกี่ยวกับครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงครามตามหลักพุทธสันติวิธี ผลการวิจัย พบว่า ใช้หลักสาราณียธรรมเป็นพื้นฐานในการพัฒนาสังคม เป็นหลักธรรมที่เน้นการสร้างความปลอดภัยกัน กล่าวคือ การยึดหลักปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้สามารถนำเอาความรู้ที่นำมาปรับใช้ในสังคมที่ตนอยู่อาศัย มีความเมตตากรุณาต่อกันทั่วหน้า ประกอบไปด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ทางร่างกาย วาจา และใจ ในกิจกรรมต่างๆ หรือแม้กระทั่งการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อเติมเต็มในส่วนที่บุคคลอื่นต้องการความช่วยเหลือ เป็นการป้องกันความขัดแย้งเชิงรุก ในแง่ของการสร้างความสัมพันธ์ ถือได้ว่าเป็น “หัวใจ” ประการหนึ่งของหลักการสันติวิธี ที่ทำให้เกิดความเชื่อมั่น สามารถสนับสนุนให้เกิดกระบวนการในเสริมสร้างหลักการจัดการความขัดแย้งให้เกิดขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อนำเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกี่ยวกับครอบครัวตามหลักพุทธสันติวิธีของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกี่ยวกับครอบครัวตามหลักพุทธสันติวิธีของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัย พบว่า การไกล่เกลี่ยโดยใช้หลักสาราณียธรรม เป็นหลักการปฏิบัติต่อกันเพื่อป้องกันความขัดแย้ง แก่นของสาราณียธรรม คือ 1) การบูรณาการการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของพุทธสันติวิธีสามารถนำไปใช้ในการจัดการความขัดแย้งในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) การเจรจาด้วยความเพียรเน้นความสุภาพและการแก้ไขปัญหายอย่างสร้างสรรค์ ส่วนการเพิ่มอำนาจต่อรองเน้นการใช้อำนาจหรือความสำคัญของบุคคล 3) การเจรจาระหว่างฝ่ายด้วยความเพียรและการเพิ่มอำนาจต่อรองช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งโดยไม่ต้องใช้อำนาจหรือกดขี่ผู้อื่น 4) หลักสาราณียธรรมสามารถนำมาเอื้อต่อการไกล่เกลี่ยโดยใช้หลักการของพุทธสันติวิธี โดยการเจรจาไกล่เกลี่ยต้องปฏิบัติตามหลักสาราณียธรรม 6 ประการ 5) ในกรณีที่คู่พิพาทตกลงกันได้และมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความจะทำให้ข้อเรียกร้องเดิมของคู่พิพาทถูกระงับไป โดยคู่พิพาทจะได้สิทธิ์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่ได้ทำขึ้นใหม่ ตามหลักสาราณียธรรม ๖ (หลักการจัดการความขัดแย้งด้วยการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยพุทธสันติวิธี)

จากการศึกษา ผู้วิจัยใช้กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทเกี่ยวกับครอบครัวโดยพุทธสันติวิธีของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม แสดงดังภาพ

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาวิจัยโดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก สนทนากลุ่ม ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทเกี่ยวกับครอบครัวโดยพุทธสันติวิธีของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงครามผู้วิจัยสรุปองค์ความรู้จากการวิจัยได้ดังนี้

1. ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมให้เรียบร้อยตามหลักสาราณียธรรมดังนี้ (1) เตรียมความพร้อมทั้งกายและใจ (2) เตรียมความพร้อมด้านความรู้และปฏิบัติ (3) เตรียมความพร้อมด้านการสื่อสารและการเจรจา (4) เตรียมความพร้อมด้านบุคลากร ข้อมูล เทคโนโลยี และกระบวนการ (5) เตรียมความพร้อมด้านกฎหมายและข้อกำหนด
2. ขั้นตอนการเปิดเผยปัญหาและความคิดเห็น เพื่อให้ผู้ที่มีความขัดแย้งแต่ละฝ่ายสื่อสารและเปิดเผยปัญหาและความคิดเห็นของตนเอง โดยการเปิดเผยปัญหาและความคิดเห็นจะช่วยให้ทุกฝ่ายสามารถพูดคุยกันได้อย่างได้แย้งและไม่ต้องไกลเกลี่ยข้อพิพาท

3. ขั้นตอนการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยมีหลักใหญ่ๆ 3 ประการ คือ 1) แยกคน 2) แยกสำนวน 3) แยกห้องการจัดระบบ

4. ขั้นตอนการเชื่อมโยงแผนการแก้ไขปัญหให้เป็นไปอย่างรอบคอบ จะต้องมีส่วนดังนี้ 1) ระบุปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของหลักสารณียธรรม 2) วิเคราะห์สถานการณ์จากมุมมองที่เกี่ยวข้องกับหลักสารณียธรรม 3) พัฒนาแผนการแก้ไขปัญหที่ใช้หลักสารณียธรรมเป็นพื้นฐาน 4) ดำเนินการตามแผนการที่ถูกพัฒนาโดยใช้หลักสารณียธรรมเป็นแนวทาง 5) ประเมินผลการดำเนินงานและปรับปรุงแผนการต่อไปตามความจำเป็น โดยให้คำนึงถึงหลักสารณียธรรมในทุกขั้นตอนของกระบวนการแก้ไข

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพปัญหา สาเหตุ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกี่ยวกับคดีครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม สาเหตุโดยภาพรวมเกิดจาก ปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ประนีประนอมคดีครอบครัว ปัญหาที่คู่ความไม่กล้าเปิดเผยข้อมูลบางอย่างที่เป็นประโยชน์ต่อการไกล่เกลี่ย ปัญหาเกี่ยวกับทนายความ การสรรหาในกระบวนการไกล่เกลี่ย การประชาสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกศาลให้ประชาชนหรือคู่ความได้ทราบถึงผลดีของการไกล่เกลี่ย การแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับในด้านคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยให้ผู้ไกล่เกลี่ยมีความรู้ความชำนาญ หรือผู้มีประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยคดีครอบครัว อันจะนำไปสู่การปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยคดีครอบครัว ให้เหมาะสมกับหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ และควรแยกบทบาทหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบ และผู้ไกล่เกลี่ยคดีครอบครัวให้ชัดเจน โดยบัญญัติห้ามมิให้ทำหน้าที่ทั้ง 2 หน้าที่ในเวลาเดียวกัน สอดคล้องกับ Tajai (2016) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาอุปสรรคในกระบวนการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทชั้นศาลในคดีครอบครัว: ศึกษาเฉพาะกรณีศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทชั้นศาลในคดีครอบครัวสามารถแบ่งเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นด้านกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ ประเด็นด้านตัวความ ประเด็นด้านกระบวนการไกล่เกลี่ย การติดต่อนัดหมาย การสื่อสารปัจจัยด้านสถานที่ สิ่งแวดล้อม ในการเจรจาไกล่เกลี่ย และประเด็นด้านคุณสมบัติ ความรู้ ความสามารถของผู้ประนีประนอมคดีครอบครัว

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกี่ยวกับคดีครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงครามตามหลักพุทธสันติวิธี ใช้หลักสารณียธรรมเป็นหลักธรรมสำหรับสร้างความสามัคคีปรองดองในการแสดงออกถึงหน้าที่และความสัมพันธ์ของคนที่ต้องปฏิบัติต่อกันในสังคมเพื่อความสามัคคี การให้อภัยเป็นหนึ่งในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีการที่ใช้ในการแก้ไขข้อขัดแย้ง ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องชี้แจงถึงประโยชน์ที่จะได้รับหากสามารถแก้ไขปัญหได้อย่างสมบูรณ์ และใช้คำพูดที่ชัดเจน เพื่อให้คู่พิพาทเข้าใจว่าการไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการที่คาดหวังได้ว่าจะช่วยแก้ไขปัญหาสอดคล้องกับ Nuyimsai (2018) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยแนวทางพุทธสันติวิธี: กรณีศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพทนายความ กรุงเทพมหานคร พบว่า บทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและเทคนิคในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยใช้บทบาทด้านเมตตาตามหลักสารณียธรรม และสอดคล้องกับ Tiansongjai (2011) ได้ศึกษาเรื่อง พุทธวิธีในการจัดการความขัดแย้งในระบบสาธารณสุขของไทย พบว่า ในการปฏิบัติการจัดการความขัดแย้งทางพระพุทธศาสนานั้น แบ่งออกได้เป็น 3 วิธี คือ (1) การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง (2) อภัยทาน และ (3) ทางเลือกอื่นตามแนวทางแห่งพระวินัย ซึ่งได้แก่ การไต่สวน การประนีประนอม การใช้เสียงข้างมาก และการพิจารณาตัดสินโดยสังฆสภา

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การนำเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกี่ยวกับครอบครัวตามหลักพุทธสันติวิธีของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า การใช้หลักธรรมมาใช้ในการไกล่เกลี่ยเป็นการแก้ไขปัญหาเป็นต้องสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่นในผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยการใช้ภาษาที่ชัดเจนและไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง และต้องพิจารณาระบบค่านิยมที่ถูกต้อง เพื่อไม่ให้กระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ยังต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีโดยการใช้การพูดที่สุภาพและไม่เจ็บใจผู้อื่น และการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นโดยไม่ละเมิดสิทธิ์ของผู้อื่น ซึ่งจะช่วยให้เกิดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม และช่วยเพิ่มความมั่นใจในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม สอดคล้องกับ Tiansongjai (2011) ได้ศึกษาเรื่องพุทธวิธีในการจัดการความขัดแย้งในระบบสาธารณสุขของไทย พบว่า รูปแบบของพุทธวิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ (1) ขั้นตอนกัลยาณมิตร (2) ขั้นตอนโยนิโสมนสิการ และ (3) ขั้นตอนการจัดการปัญหาความขัดแย้ง ในขั้นตอนกัลยาณมิตรนั้น คนกลางจะต้องรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่โดยตรง แต่ในขั้นตอนที่ 2 และ 3 ทั้งผู้ที่ทำหน้าที่เป็นคนกลาง และคู่กรณีทั้งสองฝ่าย จะต้องมีบทบาทหน้าที่ร่วมมือกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เกิดสัมมาทิฐิในการหาจุดสนใจอย่างแท้จริงของคู่กรณี และส่งเสริมความเข้าใจอันดีของทั้งสองฝ่าย

สรุป

การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท คือ วิธีการระงับข้อพิพาท หรือยุติข้อพิพาทด้วยการเจรจาต่อรองและตกลงยินยอมระหว่างคู่ความ โดยมีคนกลางเป็นผู้ประนีประนอมสภาพปัญหาที่พบคือ ปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ประนีประนอมคดีครอบครัว ปัญหาที่คู่ความไม่กล้าเปิดเผยข้อมูลบางอย่างที่เป็นประโยชน์ต่อการไกล่เกลี่ย ปัญหาเกี่ยวกับทนายความ ไม่มีข้อมูลให้ผู้สมัครเพื่อรับการสรรหาในกระบวนการไกล่เกลี่ย การประชาสัมพันธ์ การจัดการความขัดแย้งด้วยแนวทางสันติวิธีโดยหลักสารานิยธรรม 6 คือความปรารถนาดีต่อกัน เอื้อเพื่อเอื้อกูลกัน ไม่ว่าจะพูด ทำ หรือคิด ก็ให้เป็นไปด้วยเมตตา (กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม) แบ่งสิ่งของให้กันและกันตามโอกาสอันควร (สาธารณโภคี) ประพฤติสุจริตตามกฎเกณฑ์ของหมู่คณะไม่เอาเปรียบผู้อื่น (ศีลสามัญญตา) และปรับความเห็นให้ตรงกัน (ทิฐิสามัญญตา) เป็นหลักธรรมที่เน้นการสร้างความปลอดภัยพร้อมใจกัน กล่าวคือ การยึดหลักปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้สามารถนำเอาความรู้ที่นำมาปรับใช้ในสังคมที่ตนอยู่อาศัย มีความเมตตากรุณาต่อกันทั่วหน้า สนับสนุนให้เกิดกระบวนการในเสริมสร้างหลักการจัดการความขัดแย้งให้เกิดขึ้น หลักการบูรณาการกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสารานิยธรรม ๖ ของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ ๑ การเตรียมความพร้อมให้เรียบร้อย ขั้นตอนที่ ๒ การเปิดเผยปัญหาและความคิดเห็น ขั้นตอนที่ ๓ การเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา ขั้นตอนที่ ๔ การเชื่อมโยงแผนการแก้ไขปัญหาให้เป็นไปอย่างรอบคอบ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 งานวิจัยชิ้นนี้เผยให้เห็นว่าผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจะต้องได้รับความรู้จากการฝึกอบรมพื้นฐานทางด้านทฤษฎีทางด้านความขัดแย้ง ทฤษฎีหลักความยุติธรรมทฤษฎีหลักธรรมทางศาสนา และแนวคิดหลักการเจรจา เพื่อสร้างมาตรฐานและยกระดับประสิทธิผลของการบริหารการเจรจาให้เกิดการยอมรับการไกล่เกลี่ยในศาล จำเป็นที่จะต้องมีความรู้หรือเชี่ยวชาญเกี่ยวกับข้อพิพาทนั้นๆ รวมถึงจะต้องมีความเป็นกลาง ไม่มีผลประโยชน์ขัดแย้ง การรักษาความลับ จริยธรรมที่เกี่ยวกับการดำรงตนและครอบครัว และประพฤติดน

ให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เพื่อนำไปสู่การไกล่เกลี่ยคดีครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีการทำหน้าที่ในการเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยได้อย่างเป็นรูปธรรม

1.2 กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธีควรเริ่มต้นด้วยการพิจารณาถึงคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยมีคุณสมบัติภายในเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและมีศีลธรรม ไม่มีอคติภายในใจตลอดจนมีคุณสมบัติภายนอกที่มีคุณวุฒิที่เหมาะสมแก่ความน่าเชื่อถือ

1.3 ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย นอกจากต้องมีความเป็นกลางแล้ว ต้องเป็นผู้มีประสบการณ์ด้านงานคดี ประสบการณ์เป็นสิ่งสำคัญที่สร้างความเชื่อถือแก่คู่พิพาท

1.4 หน้าที่สำคัญของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยนอกจากควบคุมการเจรจาให้เป็นไปโดยเรียบร้อยแล้ว ต้องสามารถเสนอทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งให้คู่พิพาทพิจารณาได้ มิฉะนั้น การไกล่เกลี่ยจะถึงทางตัน ไม่สามารถเจรจากันต่อไปได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาวิจัยปัญหาอุปสรรคของกระบวนการไกล่เกลี่ยของศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศอื่นๆ เพื่อทราบถึงปัญหาหลักร่วมกัน และสามารถเสาะหาหนทางในการพัฒนาในระดับสากลต่อไปในอนาคต

2.2 ศึกษาความพึงพอใจของกระบวนการไกล่เกลี่ยของศาลเยาวชนและครอบครัวในจังหวัดอื่นๆ

2.3 ศึกษาศักยภาพของผู้ประนีประนอมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลเยาวชนและครอบครัว

References

- Mahathalaeng, T. (2022). *Alternative Dispute Resolution: A Choice of Justice in the Family Litigation*. Retrieved January 22, 2023, from <https://www.spu.ac.th/award/19381/academic>
- Nuyimsai, W. (2018). *A Model of the Mediation by Buddhist Peaceful Means: A Case of the Mediation Center of Lawyers Council, Bangkok*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Pratheuangrattana, C. (2016). *Factors Leading to the Success of Mediation in Schools*. (Research Report). Bangkok: Peace and Governance King Prajadhipok's Institute.
- Pratheuangrattana, C. (2019). Principle and Methods of Buddhist Integration that Lead to Success in Mediation. *Journal of MCU Peace Studies*. 7(1), 193-212.
- Selaphumpittayakom School. (2022). *Conflict Management by Non-Violence*. Retrieved March 14, 2023, from <https://shorturl.asia/9H1Fz>
- Tajai, S. (2016). *Problems and Obstacles of the Mediation in Family Cases: A Case Study at Central Juvenile and Family Court (Meenburi Branch)*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.
- Tiansongjai, C. (2011). *Buddhist Mediation: Concept and Tools for Conflict Management*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.